

SCHUMPETER SİSTEMİNDE YENİLİKLER, EKONOMİK GELİŞME VE DEVRESEL HAREKETLER

Sıtkı Selim DOLANAY¹

ÖZET

Önemli Ekonomistlerden Schumpeter sosyo ekonomik sürecin genel resmini ortaya koymuştur. Teknolojik ve örgütsel yenilikler, girişimcilik faaliyetleri ve kredi mekanizmasını, statik ya da devresel akım ekonomisinin üretken kaynaklarını dinamik yeniliklere sevk eden güçler olarak ele alır. Schumpeter'in analizinde yenilikler temel role sahiptir. Endüstriyel sürece uygulandığında buluş yenilik haline gelmektedir.. Girişimci yeni kombinasyonları gerçekleştiren ve yenilikleri getiren kişidir. Girişimci her zaman; yeni ürünlerin, yeni üretim süreçlerinin oluşturulmasında, yeni iş örgütlenme biçimlerinin ya da yeni piyasalara girilmesinde öncüdür. Schumpeter yenilikler olmasaydı ekonomik hayatın statik dengesini sürdüreceğini ve devresel akımın her yıl aynı kanaldan kendini tekrarlayan bir süreç olarak devam edeceği düşüncesindedir. Schumpeter'e göre yenilikler sürekli olarak değil de kümeler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bazı girişimcilerin faaliyetleri onları izleyen diğerleri için de uygun bir ortam oluşturmaktadır. Yenilikleri izleyemeyen diğer bazıları ise piyasadandan silinmektedirler. Schumpeter'in bu yaklaşımı "yaratıcı yıkım" olarak adlandırılmaktadır. Yenilik süreci yıldan yıla sürdükçe bazıları piyasada kalırken diğer bazıları piyasadandan silinmektedir. Bu süreç devrevi hareketler oluşturmakta ve ekonomik gelişmeyi beraberinde getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: yenilik, girişimci, ekonomik gelişme, yaratıcı yıkım, iktisadi devre

Jel Sınıflandırması: O100, O310

INNOVATIONS, ECONOMIC DEVELOPMENT AND CYCLIC MOVEMENTS AT SCHUMPETER'S SYSTEM

ABSTRACT

Schumpeter was a great economist who possessed a broad overall picture of socio economic process. He considered forces such as technological and organizational innovations, entrepreneurial activity and credit mechanisms which enforced dynamic innovators to obtain productive resources from a static or circular flow economy. Innovation played a major role in Schumpeter's analysis. Invention becomes innovation when applied to industrial processes. Entrepreneur was the person who performed new combinations and who introduced innovations. Entrepreneurs were always pioneers in introducing new products, new processes, and new forms of business organization or penetrating new markets. Schumpeter argued that without innovation, economic life would reach static equilibrium, and its circular flow move essentially the same channels year after year. Schumpeter contended that innovations did not occur continuously, but appeared clusters. The activities of some entrepreneurs created a favourable climate which others followed. If some others couldn't follow the innovators, they only lost from the market. Schumpeter's these approach called creative destruction. This innovative process have gone year by year and some entrepreneurs stay in the market, while others lost from the market. These ongoing process creates cycles and brings economic development.

Keywords: innovation, entrepreneur, economic development, creative destruction, business cycle

Jel Classification: O100, O310

¹ Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD, Doktora öğrencisi

1. Giriş

20. yüzyılın en önemli ekonomistlerinden biri olan Schumpeter'in çalışmaları ilgi görmüş olmasına karşın, Keynes'in çalışmaları ekonomi çevrelerinde, iktisadın genel teorisinin bulunduğu havasını yaratınca çalışmalarına ilgi azalmıştır. Ekonomik Gelişme Teorisi (*The Theory of Economic Development*) ile oldukça hacimli çalışması olan İktisadi Devreler (*Business Cycles*)'de ekonomik sistemin dinamik mekanizmasını ortaya koymaya çalışmış, kapitalist ekonomik sistemi analiz ederek bu sistem içinde yaşanmakta olan rekabetin yapısını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bununla birlikte hep bir iktisadi devre teorisini olarak kabul edilmektedir.

Öncelikle değişimin olmadığı, tam Walrasian dengenin sağlandığı statik bir denge haline, durgun durum olarak tanımlanan bir devrevi akışa sahip olan, ekonomik mekanizmayı tasarlamıştır. Dengeye tasarruf-yatırım eşitliği söz konusudur. Bu noktada tasarrufların yatırım faaliyetlerinin tek kaynağı olduğu varsayılmaktadır. Üretim teknikleri ve tüketici tercihlerinin değişmeyen yapısı nedeniyle piyasanın yapısı da değişmeden kalmaktadır. Sadece yenileme yatırımları söz konusudur. Fiyat düzeyi ve nominal gelir ise dolaşımdaki para miktarı ve paranın dolaşım hızı tarafından belirlenmekte ve zaman içinde değişmemektedir. (Schumpeter, 1961: 5) Tüm dönemlerde aynen tekrar edilen şekliyle tam rekabet söz konusudur. Dolayısıyla özel mülkiyet ve serbest rekabet söz konusudur. Bu piyasanın gerçekleştirilmesi için yukarıda da belirtildiği gibi izleyen koşulların sağlanması gerekmektedir. Nüfus sabit olmalı, doğal kaynaklar ve ara mallarının (intermediate products) miktarı veri olmalı, tüketici tercihleri değişmemeli, teknoloji ve organizasyonda değişiklik olmamalı, özel girişimlere yönelik hükümet politikaları sosyal organizasyonların ve kurumsal yapının değişmeden kalmasını sağlamalı, kültür vb. toplumsal değerler değişmeden kalmalıdır. (Brouwer, 1991: 11)

Girişim unsurunun devreye girmesiyle yukarıda tarif edilen ekonomik yapı değişikliğe uğramakta ve tam rekabet yerini eksik rekabete bırakmaktadır. Değişme ile birlikte ekonomik gelişme ve Schumpeter tarafından tarif edildiği üzere dinamik bir ekonomik yapı ortaya çıkmaktadır.

Schumpeter tarif ettiği ekonomik yapının mekanizmalarını daha yakından incelemiş ve devrevi hareketleri tanımlamış, hatta analizini daha da ilerleterek dört devreli bir şema ortaya çıkarmıştır. İktisadi devreler canlanma (prosperity), durgunluk (recession), gerileme (depression) ve yeniden canlanma (revival) safhalarından oluşmaktadır. Schumpeter bu safhalarda sayısını onu bulan ekonomik değişkenlerin ne durumda bulunacağını ayrıntılı olarak tanımlamış ve çok tartışılan, ekonomideki uzun dalga hareketinin yapısını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Analizinin iskeletini ise, yine çok tartışılan, Rus ekonomist Kondratieff'in çalışması kapitalist ekonomik sistemdeki uzun dalgalar analizinin üzerine oturtmuştur.

İktisadi devreler fikri ilk kez Wicksell in *Geldzins and Güterpreise* (1898), Tugan-Baranowsky'nin *Stüdien für Geschichte der Handelskrisen in England* (1901), Spiethoff'un "*Vorbemerkungen zu einer Theorie der Überproduction*"

Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft (1902), Aftalion'un "Essai d'une Theorie des crises generales et periodiques," *Revue d'economie politique* (1909) ve Schumpeter'in "Über das Wesen der Wirtschaftskrisen," *Zeitschrift für Volkswirtschaft* (1910) ve *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung* (1912) yayınlarıyla ortaya atılmıştır.¹

Bir iktisadi devre teorisyeni olarak kabul edilen Schumpeter'in oluşturduğu modeli etkileyen yapıyı ve modelini incelemeye geçelim.

1.2. Schumpeter'in Modelini Etkileyen Yapı

Her düşünür gibi Schumpeter'de kendinden önceki düşünürlerden ve zamanının önemli ekonomistlerinden etkilenebilmiştir. Nitekim İktisadi Devreler (*Business Cycles*) isimli çalışmasında Arthur Spiethoff'un iktisadi devreler üzerine olan çalışmasından yararlanmışır. 1920'li yıllarda Gustav von Schmoller'in çalışmasını yeniden değerlendirmiş ve tarih araştırmasına daha olumlu bir yaklaşım geliştirmiştir. Ona göre ekonomik teori ampirik verilerle daha yakın ilişki içinde geliştirilebilir ve böylece yeni tür bir ekonomi teorisi olanaklı hale gelebilirdi. Böylece ekonominin gerçekçi bir bilim olduğunu göstermeye çalışmıştır. Ona göre kapitalizm, sosyal ekonominin unsurları olan ekonomik teori, ekonomi tarihi, ekonomik sosyoloji ve istatistiğin kullanılması yoluyla analiz edilebilmektedir. Bununla birlikte kapitalist sistemdeki iktisadi devreleri analiz ettiği kitabında *Business Cycles* başlığı ile birlikte kapitalist sürecin teorik, tarihi ve istatistiki analizi alt başlığını kullanmıştır. Sosyolojinin dışta bırakılması *Business Cycles*'ı daha yönetilebilir kılmaktadır. *Business Cycles* onsekizinci yüzyılın sonundan 1930'lara kadar olan dönemdeki kapitalist evrimi kapsamaktadır ve bu uzun dönem boyunca kurumsal yapının değişmeden kaldığını kabul eden Schumpeter iktisadi devreler analizini adımlar halinde ilerleyen üç yaklaşımla geliştirir. Ardından önemli miktarda tarihi ve istatistiki malzeme kullanarak 1787-1938 arası dönem için kapitalizmi analiz eder. Birinci yaklaşımda denge halindeki ekonomide yenilik ortaya çıkar. Yenilik ile birlikte ise dengeden uzaklaşma hareketi oluşur. Bu canlanmadır. Schumpeter'e göre yenilik kapitalist süreçte temel harekete geçiricidir. Yenilik ekonomik süreci başlattıktan sonra onu diğer yenilikler izler. İktisadi devrenin birinci safhasında canlanma ile birlikte fiyatlar ve faiz oranları yükselirken, bir süre sonra yenilikler azalmaya, miktarlar, fiyatlar ve faiz oranları düşmeye başlar. Ardından dengeye yani durgunluğa geri dönülür. Yeniden durgunluğa girilmesiyle denge tekrar kurulur. İkinci yaklaşımda durgunluk daha da derinleşerek bunalıma dönüşür. Spekülasyon, ne olacağını tahmin etmenin güçlüğü ve bunun gibi nedenlerle bunalım sürecine girilmektedir. Bununla birlikte herşey dengenin yeniden kurulmasına yönelik olarak işler ve yeniden canlanma başlar. Yeniden canlanma ile de bu süreç yeni bir dengeye doğru ilerler. Tekrar yenilikler oluşur ve süreç yeniden

¹ Sadece en önemli çalışmaları kapsayan bu kişilerin ve yayınlarının isimleri Alvin H. Hansen; Schumpeter's Contribution to Business Cycle Theory, *The Review of Economics and Statistics*, Volume 33, Number 2, May 1951, s. 129'dan alınmıştır.

başlar. Üçüncü yaklaşımda tek tür bir iktisadi devre olduğunu düşünmenin gerçekçi olmayacağı fikrindedir. Birlikte hareket eden üç devre söz konusudur. Bunlar 40 yıllık Kitchin devreleri, genel olarak iktisadi devre olarak tanımlanan 9-10 yıllık Juglar devreleri ve 40-50 yıllık Kondratieff Devreleridir. Her bir Kondratieff’te altı Juglar ve her bir Juglar’da üç Kitchin vardır.

Temel olarak üç tür iktisadi devreyi tasvir etmek için Schumpeter istatistik ve tarih malzemesini kullanır. Bu ise Büyük Britanya, Almanya ve Birleşik Devletler olmak üzere üç ülkede 1787-1938 arası dönem için yapılır. Schumpeter bu dönem için üç büyük Kondratieff Devresi ve pek çok ufak devre bulmuştur.¹

Tablo 1: Schumpeter Sisteminde İktisadi Devre Tarihleri

Sanayi Devriminin Kondratieff safhalarının tarihleri şöyledir:	
Canlanma	1787-1800
Durgunluk	1801-1813
Bunalım	1814-1827
Yeniden Canlanma	1828-1842
Burjuva Kondratieff’inin safhaları ise:	
Canlanma	1843-1857
Durgunluk	1858-1869
Bunalım	1870-1884/5
Yeniden Canlanma	1886-1897
Neo-Merkantilist Kondratieff’in safhaları:	
Canlanma	1898-1911
Durgunluk	1912-1924/5
Bunalım	1926-1938

İktisadi devrelerin nedenleri üzerinde ciddi bir tartışma halen devam etmektedir. Kondratieff’in uzun devreler yaklaşımı Schumpeter’in *Business Cycles* isimli yapının iskeletini oluşturmakta, Schumpeter’de uzun devreleri benzer bir analiz yoluyla ele almaktadır. Analizlerindeki benzer noktalara karşılık, temel farklılıklar iktisadi devrelerin nedenleri hususunda ortaya çıkmakta, Schumpeter’in analizinde

¹ Bu tablo Swedberg, Richard; Joseph A. Schumpeter His Life and Work, Polity Press, UK, 1991, kitabından alınmıştır.

yenilikler en önemli etken olarak ele alınmaktadır. Bizde bundan sonraki bölümlerde Schumpeter'in uzun devreler analizine giden yolda yenilikleri, yeniliklerin nasıl ortaya çıktığını, nasıl kümelendiklerini ve etkilerinin ne olduğunu anlatmaya ve Schumpeter'in sistemini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya çalışacağız.

2. Buluş (Invention) ve Yenilik (Innovation) Kavramları

Schumpeter'e göre dengesizlik işgücü piyasasına giren her bir birey ya da para piyasasında tasarruf edilen her bir dolar nedeniyle oluşmaz. Dengesizlikten büyüme sorumludur. Canlanma ve Bunalımı tanımlayabilmek içinde büyümeyi tanımlayabilmek gerekir. Örneğin arz yöntemlerinde değişiklik, halen kullanılan malların üretiminde teknolojik değişiklik, yeni piyasaların açılması, yeni arz kaynaklarının oluşması, çalışmanın Taylorizasyonu, malzemelerin ambalajlamasında ilerleme, yeni iş organizasyonlarının oluşturulması birer yenilik olarak görülmektedir. Ayrıca yeni mal ya da daha nitelikli yeni mal, daha önce denenmemiş yeni bir üretim yöntemi, yeni bir piyasanın oluşması, ham madde ya da yarı mamül malların yeni arz kaynaklarının kazanılması, monopol pozisyonunun elde edilmesi gibi her hangi bir endüstride yeni bir organizasyonun ortaya çıkması da birer yeniliktir. (Clemence ve Doody, 1950: 36-50) Kısacası ekonomik hayatın akışında bir şeyleri farklı yapma yenilik terimiyle karşılanır. Bu kavram buluş ile aynı anlamda değildir. Yenilik için bilimsel bir çalışmanın olması gerekmez. Schumpeter buluş ve yenilikleri keskin bir biçimde ayırır. Buluş ve yenilik sosyolojik ve ekonomik olarak iki farklı şeydir. Sık sık aynı kişi tarafından gerçekleştirildikleri görülebilir, fakat bu ayırımın geçerliliğini etkilemez. Buluşlar entelektüel bir çabanın ürünüken, iş adamının arzusu buluşu yeniliğe dönüştürür. İki çalışmada birbirinden farklıdır. (Schumpeter, 1939: 84-86) Schumpeter yeniliği ayırıcı ekonomik süreç ve iş aktivitesi konusu olarak görür, buluş ise ekonomik yapının dışında yer alır. Ona göre buluş olarak nitelendirilebilecek herhangi bir şey olmaksızın yenilik söz konusu olabilir. (Schumpeter, 1939: 84-91) Buluş olarak tanımlanan herhangi bir şey olmaksızın da yenilikler olanaklıdır. Yenilik ile buluş ekonomik ve sosyolojik olarak farklı şeylerdir. Buluş entelektüel bir sürecin sonucudur. İş adamı ise buluşu yeniliğe dönüştürür. Yenilik değişimin ayırıcı içsel faktördür. Zira üretimde mevcut faktörlerin yeni kullanımının sağlanması tamamen ekonomik bir süreçtir ve kapitalist toplumda iş davranışlarının konusudur. Ayırıcı bir içsel faktördür, çünkü bir diğerinin sonucu değildir. Gözlemlenen tarihi gelişmelerin tümünün sonucudur. Yenilikler kapitalist toplumun ekonomi tarihinde tamamen ekonomik bir gerçekliktir ve diğer faktörlerin belirleyiciliğinden genişçe sorumludur. Pek çok durumda yenilik kavramının içinde yer aldığı ekonomik süreçteki ekonomik sistem Ekonomik Evrim teorisiyle tanımlanır. (Schumpeter, 1939: 84-86)

Girişimci bilinen fakat henüz yaygınlaşmamış buluşlar arasından amacına uygun olanları seçer.

Bu ise teknik açıdan dinamik olan kapitalist toplum yapısında teknolojik gelişmelerin, ardından da yeniliklerin ortaya çıktığı süreçteki adımlardan biri olarak

kabul edilebilir. Yenilikler ise süreç yenilikleri ve ürün yenilikleri olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrım ise her zaman kolay farkedilebilir değildir. Zira maliyet düşürücü bir süreç bazen ürün yapısında bir değişiklikle de beraber ortaya çıkabilir. Buna karşın süreç yeniliği, girdi fiyatları değişmeden kalırken birim başına ortalama maliyetleri düşüren teknik gelişmelerin üretim sürecine uygulanması olarak tanımlanabilir. (Blaug, 1963: 13)

Üretim fonksiyonu her bir zaman diliminde girdilerin kullanılarak çıktı elde edilmesini sağlayan süreci tanımlamaktadır. Schumpeter'e göre yenilik yeni üretim fonksiyonunun oluşmasını sağlar. Yenilik içsel bir faktördür ve tek başına ekonomik gelişmeden sorumludur. Bununla birlikte yenilik fikrinin belirlenemez olması ortaya çıkıp çıkmadığını belirsiz kılarken, devreyi başlatan herşey yenilik olarak tanımlanabilir. Yeniliğin neden denge civarında ortaya çıktığı ise tam olarak açıklanamamaktadır. (Clemence ve Doody, 1950: 36-50) Schumpeter teknolojiadaki devrimci değişikliklerin modern ekonomik süreci anlamada büyük önemi olduğunu söyler. Teknolojik değişme, buluş ve geçerli teknolojik düzenlemelerdeki değişikliklerin belirlediği mevcut bilgi uygulandığında olanaklı bilgilerdeki değişiklikler yenilikler olarak adlandırılır. (Solo, 1951: 417-418) Patent sistemindeki gelişmeyle birlikte buluş ve yenilik genel olarak tek tek bireyler tarafından gerçekleştirilir. Kaşif buluşunu satar, yenilikçi ise onu uygular. Bu şekilde yeni ürünler ve makinalaşmanın olduğu yeni endüstriler ortaya çıkar. Böylelikle yenilik bir maliyet konusudur ve herhangi bir diğer iş faaliyetindeki gelirlerle sonuçlanır. Yenilikler rekabetçi piyasalarda üretici ve yenilikçi olarak faaliyet gösteren firmalar tarafından gerçekleştirilir. (Solo, 1951: 417-418)

Yeni üretim fonksiyonunun oluşmasını sağlayan yenilikler çeşitli faaliyetleri kapsar. Yenilikler ekonomik sistemde yatırımların ortaya çıkmasını sağlayan mekanizmada merkezi öneme sahiptir. Bununla birlikte Schumpeter'in teorisi hem dışsal hem de içsel özelliğe sahiptir. Zira verilerdeki değişikliğin dışsal olarak etkilerde bulunduğu belirtilirken, aynı zamanda yenilikler devreler boyunca yenilenmesi özelliğiyle ekonomik sistemde içselleşir. Bu şekilde iktisadi devreler yeniliklerin daralma ve dalgalanmalarıyla ortaya çıkar. Bu ise dinamik ekonominin iç doğası tarafından belirlenen içsel bir süreçtir. Bununla birlikte eğer yenilikler temel verilerde bir değişikliği ifade ediyorsa dışsaldır. İktisadi devreler literatüründe bazen dışsal faktörleri genişlemenin nedeni ya da nedenleri olarak gösterme ve içsel faktörlere de yükselmedeki dönme noktasında rol verme eğilimi söz konusu olmaktadır. Bu yaklaşım Schumpeter'in analiziyle iyi bir şekilde örtüşür görünmektedir. Yenilik bir şeyler yapma yolunda tarihi ve geri dönülemez değişikliktir. Bu faktörlerin niteliğini değiştirme sorunu değil, ama üretim fonksiyonundaki değişikliktir. Yeniliği basitçe yeni üretim fonksiyonunun oluşması olarak tanımlıyabiliriz. Bu sadece yeni teknikler değil aynı zamanda yeni ürünler, yeni organizasyon biçimleri ve yeni piyasalar anlamına da gelir. (Hansen, 1951: 130-131) Sadece şeylerin yapımında yeni yollar değil, fakat genellikle yeni firmalar ve yeni kişilerle ilgilidir. Tüm bu noktalar Schumpeter'in teorisindeki dışsal unsurları işaret eder. (Hansen, 1951: 130-131)

Ürünün kalite, performans ya da yapısında değişiklik, maliyet düşürülmesiyle üretim sürecinde değişiklik, varolan üretime fayda getiren yeni ürün ya da piyasa ile ürün ya da üretim süreci uygulamalarında değişiklik. Yeni ürün ya da üretim süreci oluşması, atıkların düzenlenerek ürünün faydalı kısmı haline getirilmesi ve tüketicilere teknik servis uygulamaları endüstriyel araştırmalarda icat için gösterilen çabalarla ortaya çıkan birer yeniliktir. (Solo, 1951: 418-421) Kısacası araştırma ve geliştirme faaliyetleri kazanımları en yükseğe çıkarabilmek için firma faaliyetleri içinde ortaya çıkar. Araştırma programı firma tarafından yeniliklerini rekabette, girişimci risklerini azaltmada, sürdürülebilirliği sağlamak veya büyüme amacıyla uzun vadeli programların planlanmasında kullanılabilir için yürütülebilir. (Solo, 1951: 418-421) Yenilikler sayesinde maliyetler düşer, denge bozulur, yeni üretim fonksiyonu ortaya çıkar ve üretim faktörleri yeni yöntemle farklı bir şekilde biraraya getirilir. (Schumpeter, 1939: 84-91)

Schumpeter'e göre yeni bir bölgenin ekonomik sistemle bütünleşmesi de bir yenilik olarak ortaya çıkar. Bununla birlikte yeni bölge ancak doğal kaynaklara ekler ve yeni piyasalar yaratırsa ekonomik önem ifade eder. Dolayısıyla tüm buluşlar ve yeni keşfedilen bölgeler ancak ticari ve sınai gerçekliklere dönüşebilirse ekonomik açıdan geçerlilik taşır. (Brouwer, 1991: 13-19) Ürün ya da üretim sürecinde değişiklik, firmaya daha düşük fiyatlar ya da rekabet halinde olduğu firmalardan daha düşük fiyatlar sağlar. Genel ekonomik ortamda değişiklik olduğunda firmanın yaşayabilmesi için yenilikler gereklidir. Bu değişiklikler savaş üretimini, dönüştürülebilirliği ve kendi iç ihtiyacını karşılamak ya da ihracat için üretim yapabilmeyi içerir. Üretim ya da piyasaların spesifik talepleri spesifik yeniliklerce karşılanırken, firma öngörülemez değişikliklerin riskini azaltmak için uzun vadeli araştırma programları planlayabilir. Bazen araştırma organizasyonunun geliştirdiği yeni ürüne güvenilerek ürün değişiklik politikaları adapte edilebilir. Firma piyasa payını korumayı ya da artırmayı planladığında, icat ve yenilik programları mevcut ürün ya da üretim sürecinin geliştirilmesine yoğunlaşır. Böylece her firma rekabette teknik olarak öne geçmeyi ister. (Solo, 1951: 418-421)

Yeniliği neyin başlattığı ya da yeniliğin nasıl ortaya çıktığı önemli değildir. Sadece yeniliğin iktisadi devreyi başlatıyor olması önemlidir. Girişimci yani tek kişi ise yenilikleri hayata geçiren kişi olarak ön plana çıkar (Schumpeter, 1939: 130-131). Yenilik ise yeni firmaların ve liderliği ele geçirmek üzere yeni girişimcilerin ortaya çıkmasını gerektirir. Schumpeter'e göre girişimci lider olarak toplumsal yapı içinde yer alır ve toplumsal yapı içinde kişilerin yeri liderlik yeteneğine göre belirlenir. Girişimcinin artan liderliği ise kapitalizmin yenilik kapasitesini besler. (Schumpeter, 1961: 85-103) Ekonomik gelişmeyi etkileyen yenilikleri hayata geçiren girişimci ise, bunu gerçekleştirirken çevresine ya da sosyal gruplara karşı çıkar, radikal davranır ve liderlik etme özelliklerine sahiptir. Bir lider olarak girişimci, önceden sezebilme ve olayları görebilme yetisine sahiptir. Politik liderlerden farklı olarak halkı ikna etmesi gerekmez, onun tek ikna etmesi gereken kişi ise bankerdir. (Schumpeter, 1961: 228)

Solo'ya göre yeni ürün ve endüstri içi rekabet diğer monopol türlerini tehdit eder. Bu şekilde büyük ortaklıkların araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yaptıkları harcamalar kolayca açıklanabilir. Yenilikleri yeni kişilere bağlayarak açıklamaktansa bu daha mantıklı görünen bir açıklama şeklidir. (Solo, 1951: 421-427)

Schumpeter yeniliği iktisadi dalgalanmalar kadar, kredinin, faizin ve karın kaynağı olarak, ekonominin tamamen dinamik bir unsuru olarak görmektedir. Yenilikçilerin ödünç almaya ve kredi almaya zorlayan cari bir faturayı ödemesi söz konusu değildir. Karlar satışların kurulu yapıya göre üretimin düşük maliyetle yapılmasını sağlayan yeni birleşimleriyle üretim faktörlerinin kullanılmasından kaynaklanırlar. Eğer yenilikler firma bünyesinde tasarlanmış icat çabalarına bağlı olarak normal iş prosedürünün düzenli bir parçasıysa bu faaliyette kullanılan kaynaklar üretken faktörlerdir. (Solo, 1951: 421-427) Eğer en önemli yenilik karla sonuçlanırsa bu karlar araştırma ve geliştirmeden kaynaklanmaktadır, dolayısıyla ona atfedilebilir. Tek bir yenilik için oluşan farklı ürünler ve tüm diğer yenilikler için oluşan farklı ürünler ve bunların rekabeti söz konusudur. Etkinlik sadece marjinal maliyetler yoluyla değil, ama öncü tarafından uygulanan ya da tercih edilen yeniliğin getirdiği kapasite yoluyla da ölçülür. (Solo, 1951: 426-427) Daha az maliyetle yeni ürünlerin üretilmesi ya da eski ürünlerin maliyetini düşürücü tekniklerin kullanılması şeklinde ortaya çıkan yeniliklerin eski ekonomik yapıda elde edilebilecek olandan daha fazla kar getirmesi, ortaya çıkmasının en önemli nedenidir. (Schumpeter, 1961: 66) Tarihi olgulara bakıldığında da yeniliklerin ortaya çıkmasını sağlayan en büyük neden girişimcinin kar beklentisi olduğu görülmektedir. Üretim süreci ve yeniliğin etkileri ise yapılan varsayımlardan etkilenir. Birincisi temel yenilikler ve ufak tefek diğerleri yeni tesisin ve teçhizatların kurulmasını ya da eski tesislerin yeniden inşasını (yenilenmesini) gerektirir. İkincisi her yenilik yeni firmada içselleşmiştir. Üçüncüsü yenilikler her zaman yeni kişilerin liderliğinin ortaya çıkışıyla ilgilidir. Pek çok yenilik yeni tesis ya da teçhizata daha fazla yatırım olmaksızın gerçekleştirilebilir. Yenilikler bunalım dengesi civarında ortaya çıkarak kendiliğinden canlanmaya yol açmaktadır. (Schumpeter, 1939: 157) Geçmişte girişimcilerin başarılı yenilikleriyle canlanma sağlanmıştır. Bununla birlikte bunun sonsuza kadar süreceğini kimse söyleyemez. Yeniliklerin gelecekte de sürekli olarak ortaya çıkmaması ise kapitalist sistemin sonunu getirecektir. (Schumpeter, 1939: 1011-1050) Bununla birlikte Schumpeter'e göre kapitalist sistemin geçmişte yoluna devam etmiş olması gelecekteki sürekliliğini işaret edebilir. Hansen ise ekonomik gelişmeyi sağlayan unsurları üçe ayırmaktadır. Ona göre bunlar, yeni bölgelerin ve yeni kaynakların bulunması ve geliştirilmesi ile nüfus artışı olarak sıralanabilir. Bunların tek başına ya da birlikte ortaya çıkması yatırım olanaklarının ortaya çıkmasına ve sermaye formasyonunun hızla büyümesine yol açar. Bu doğrultuda Schumpeter'in ekonomik gelişmenin tek nedeni olarak yenilikleri göstermesinin ise teorisinin zayıf noktasını oluşturduğunu düşünmektedir. Oysa Schumpeter'in sistemi yeni kaynakların ve yeni piyasaların getirdiği bölgesel genişleme fenomenini içermektedir. Buluşlar ise ekonomik hayatta kullanılabilir hale geldiğinde önem kazanmaktadır. Nüfus ise mal akım devresi ile arasında bir ilişki kurulamadığından dışsal olarak kabul edilmiştir. Bu ise

Schumpeter'in yenilikleri ön plana çıkarmaya yönelik olan amacına hizmet etmektedir. Dolayısıyla model Hansen'in belirttiği ekonomik gelişmenin nedenleri arasında gösterdiği fenomenleri ele alma olanağını engelleyen herhangi bir şeye sahip değildir. (Clemence ve Doody, 1950: 36-50) Schumpeter'e göre akım devresi yani Walrasian ekonomik denge ancak ekonomik sisteme ilişkin veriler değiştiğinde işlemez hale gelir ya da farklı bir şekilde işlemeye başlar. Bu değişiklik içsel ya da dışsal olarak belirlenebilir. Farklı bir şekilde söylersek değişiklik üzerinde içsel ya da dışsal olguların etkileri söz konusu olabilir. Ekonomik hayatın kendi iç işleyişinden kaynaklanan nedenlerle içsel değişiklikler ya da ekonomik gelişme ortaya çıkabilir. (Schumpeter, 1961: 63) Bununla birlikte dışsal gelişmeler ise girişimciden kaynaklanmaz. Savaş, devrim ve kötü hava şartları dışsal hadiselerdir. Tüketici tercihlerindeki bir değişiklik ise sadece üretim faktörlerinin yeniden tahsisine yol açar. Evlilik, ölüm ve doğum oranlarındaki artışlar ekonomik şartlardan etkilenmez ama kültürel ortam tarafından şekillendirilir. İşgücündeki artış üretim yöntemlerinde bir değişiklik olmaksızın istihdam edildiğinde, bu durum kişi başına reel gelirlerde bir düşüşü de beraberinde getirir. (Schumpeter, 1939: 42-43; Brouwer, 1991: 74) Schumpeter yeniliklerin devreye girdiği dinamik modelinde tasarrufları yatırım harcamalarından ayrı düşünmeye özen göstermiştir. (Brouwer, 1991: 13-14)

Schumpeter'e göre tasarruflar yatırımlar için gerekenden daha az olabilir, aradaki fark ise diğer bir kaynak olan banka kredilerinden karşılanır. Bununla birlikte tasarruflar yatırımları aştığında fazla tasarruflar borç geri ödemesinde ya da tüketimin finansmanında kullanılırlar. Bununla birlikte ona göre tasarruf yatırım mekanizması kriz ya da bunalımları açıklamada yetersizdir. Tasarrufların ani artışı bir katastrofa yol açabilecek olsa da, üretim mallarına olan talepteki bir artış tüketim harcamalarındaki bir azalışın yerini alırsa sadece tüketilen toplam çıktı miktarı değişir. Bu tahlilden yola çıkarak Schumpeter analizini ilerletir ve bu karara varabilmek için ekonomik modelinde durağan durumda tasarruf fazlasının olmayacağını düşünür. Büyüme nüfus artışından ve parasal birimlerin satın alma gücüne göre düzenlenmiş birikimlerle tasarrufların toplamındaki değişiklikten kaynaklansa da, değişme ekonomik sistemin içsel nedenlerinden kaynaklanır. (Schumpeter, 1939: 83-86) Kısacası ekonomik süreçteki değişme yeniliklerden kaynaklanır.

Sweezy'e göre aslında Schumpeter'in ilgi alanı iktisadi devre analizi çerçevesinden daha geniştir. Analizi kapitalist toplumdaki ekonomik değişmelerin anatomisi ile ilgilidir. İktisadi devre teorisine büyük katkıda bulunmakla birlikte en büyük başarısı ekonomik değişim sürecini tanımlayabilmektir. Sweezy'e göre Schumpeter'de başlangıç olarak ekonomide değişikliğin olmadığı varsayılır ve devrevi akım sistemi olarak adlandırılan bu sistem yıldan yıla hep aynı kanallardan akar. (Sweezy, 1943: 93-96) Schumpeter'e göre değişmeyi meydana getiren faktör ise yeniliktir. Yenilik ekonomik hayattaki her hangi bir şeyi farklı yapmak olarak tanımlanır. Yenilik girişimci olarak tanımlanan bir grup bireyin faaliyeti ya da fonksiyonudur. Oysa Sweezy'nin yaklaşımında böyle bir kişi ya da kişiler olmaksızın da ekonomi değişim yönünde hareket eder.

Sweezy'e göre Schumpeter akım devresinde ayrı bir kapitalist sınıf olmadığını varsayar. Toprak sahibi ve diğerleri söz konusudur. İşgücünün aşırı (fazla) istihdamı hali ortaya çıkmaz. Bu doğrultuda işçiler işveren haline gelir ve artık için rekabet ederler. Dolayısıyla akım devresi bu varsayımlarla tamamen uygun durağan ekonomiyi üretir, dahası gelirin tamamı tasarruf edilmeksizin ya da biriktirilmeksizin tüketilir. (Sweezy, 1943: 93-96)

Sweezy'e göre girişimci modelden çıkarıldığında ekonomide tek olanaklı hal akım devresi kuramı değildir. Sweezy akım devresinde Schumpeter'dekine göre farklı sınıf yapısına sahip bir toplum olduğunu göz önüne alarak başlamaktadır. Sweezy öncelikle sadece toprak sahibi ve işgücü değil üretimi kontrol eden bireyler olarak kapitalistin ayrı bir sınıf şeklinde var olduğunu tanımlayarak analizine başlar Kapitalist aynı zamanda toprak sahibi de olabilmektedir. Sweezy'e göre artık ve birikim ekonomik değişme yönünün olağan halidir. Birincisi değişimin olmadığı durumda birikim artıya sıkı sıkıya bağlıdır ve böylece kapitalist sınıfın sosyal durumu tehlikededir. (Sweezy, 1943: 93-96) İkincisi yeni yöntemler uygulayan kapitalist daha fazla artık elde eder ve böylece izleyicilerine göre daha fazla öne çıkabilir. Son olarak yeni ve ileri yöntemlerle yarışa girmek istemeyen kapitalist daha büyük bir hızla rakipleri tarafından bertaraf edilme tehlikesiyle karşılaşır. (Sweezy, 1943: 93-96)

Sweezy'e göre kendi yaklaşımında sermaye birikiminin sağladığı değişim dışarıda bırakılırsa ekonomi durağandır ve akım devresi olanaklıdır. Schumpeter'de ise girişimci dışarda tutulduğunda durağan ekonomiyi olanaklı görür. Sweezy değişim için yeniliklerin üstesinden gelecek, Schumpeter'in tanımladığı şekilde bir girişimciye ihtiyaç olmadığını belirtmektedir. Sweezy böyle bir sosyal türün (girişimci) ve etkisinin varlığını inkar etmemekle birlikte, ona göre denge üzerinde kapitalist sınıf yapısı tarafından sağlanana göre, yeniliklerin daha güçlü bir baskı sağladığını kabul etmek için bir neden yoktur. Bu, modern büyük ölçekli ortaklıklarda ya da yenilik süreci birleşiminin büyük oranda personelin, araştırmacının, maliyet uzmanıyla kurumsallaştığı durumlarda açık hale gelir. Schumpeter'e göre iki şey çok özeldir. Kendi türündeki kapitalist ekonomide daha pek çok girişimciye yer vardır ve herhangi bir başarılı teori onlar için bir yer yaratır. Sweezy'e göre "yeni firmalar ve yeni gelecekler bu nesil ve hatta iki önceki neslin ekonomisinin genel özelliğidir". (Sweezy, 1943: 93-96) Günümüzde ise yeni firmalara sık rastlanmamasına karşın, yenilik kendi düzenli faaliyetlerinin bir parçası olarak büyük oranda mevcut girişimciler tarafından gerçekleştirilmektedir. (Sweezy, 1943: 93-96)

Schumpeter üzerinde etkili olan bu fikirlerin Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi (*Capitalism, Socialism and Democracy*) adlı çalışmasına yansıtıldığını görmek mümkündür.

Ancak Schumpeter'e göre karlar yenilik sürecinin sonucudur ve böylece birikim türev bir fenomendir. Sweezy tarafından dillendirilen alternatif görüşe göre kapitalist sınıf yapısına sahip toplumda karlar, yenilikler yokken dahi vardır. Kar

getiren (profit-making) süreç tek başına birikim üzerinde baskı yaratır ve birikim yenilikleri harekete geçirir.

3. Yenilik Kümeleri

Ekonomide yenilik başarılı bir şekilde ortaya çıktığında bunu taklitleri ve gerçekleştirilen ilerlemeler izler. Bazı girişimciler kar beklentisiyle yenilik alanına girerler. Bunların başarısı diğerlerinin alana girmesini kolaylaştırır. Alandaki bu sıkışma ise yenilik kümelenmesi olarak adlandırılır. Denge civarında gerçekleşen bu yenilik kümelenmesi yeniden canlanma safhasından canlanma safhasına geçişi sağlar, fakat yenilik faaliyetleri sürmezse ekonomi durağan durum haline döner. Yeniliklerin ortaya çıktığı ekonomilerde devrevi (dalgalı) hareketler görülür. Bir kez az sayıda başarılı yenilik ortaya çıktığında diğerleri onu izler. Yenilikler grup haline, küme haline gelebilir. Zira az sayıda yeniliğin ortaya çıkması daha da fazla diğerinin meydana gelmesine yol açar. Devrevi hareketleri meydana getiren mekezi itici güç, girişimcilerin sürü benzeri hareketini sağlayan yeniliktir. (Hansen, 1951: 130-131) Bununla birlikte yeni firmaların denge civarında ortaya çıkacağı yaklaşımını destekleyecek istatistikî verilere ise sahip değiliz. Sadece girişim yeteneğinin diğer alanlara dağılımı sürekli değilse yenilik kümelenmesi ortaya çıkar denebilir. Bununla birlikte pek çok taklitçi firma sosyal ürünün artmasını sağlayacak şekilde yenilikçiye izleyecektir. Bu taklit süreci Schumpeter'in teorisinde önemli rol oynayan bir fenomen olan yenilik kümelenmesini kısmen açıklar. (Brouwer, 1991: 23) Zira yenilikler izole edilmiş bir halde kalmaz, zaman içinde yayılır, fakat pek çok firmanın başarılı yenilikçiye izlemeleri nedeniyle tezat oluşturacak şekilde toplanmaya ya da kümelenecektir. (Schumpeter, 1939: 100) Dolayısıyla Schumpeter yenilik kümelenmesinden bahsettiğinde aslında taklidi ve ilerlemeyi kastetmektedir. Genişleme gibi, bunalımlarda yenilikleri güçlü olarak teşvik eden unsurlara sahiptir. Politikacılar kural koyucu sınıf ve sosyal elit sınıfı olarak ele alınırken, girişimci tek başına bir sınıfı değil ama burjuva sınıfının bir kısmını oluşturur. Girişimci üretim fonksiyonunun değiştirilmesine öncülük eder ama politik ve diplomatik konularda yeterliliğe sahip değildir. Buna karşın kapitalist evrim uzun vadede toplumun sosyal ya da sınıf yapısını değiştirir. Ondokuzuncu yüzyılda politika genel olarak aristokrasi tarafından yapılmaktadır ve ardından liberalizm ile yeni üretim yöntemleri ise burjuva sınıfının yükselişini getirecektir. Bu süreç ise burjuva sınıfının hakimiyetini işçi sınıfına terk etmesiyle sosyalizme dönüşecektir. (Brouwer, 1991: 13-19) Büyük işletmelerin ortaya çıkışı ise sosyalizme geçişi kolaylaştıracaktır. (Brouwer, 1991: 13-19) Bununla birlikte hem *The Theory of Economic Development*'ta hem de *Business Cycles*'da toplumsal evrim sürecine yer verilmemiştir. Değişmeyen bir toplumsal yapı ve sınıf pozisyonlarını değiştirmek için politik güçten yoksun insanlar bulunduğu varsayılmıştır. Kapitalizmde piyasa gücünün bir kısmını sınırlı sayıda büyük firma oluşturmaktadır ve bu firmalar sahip oldukları piyasa gücünden avantaj sağlarlar. Bu ise yeni mal, yeni teknoloji, yeni kaynak arzı, yeni organizasyon yapısı ile yaratıcı yıkıma yol açar. (Brouwer, 1991: 13-19) Yaratıcı yıkım rekabetçi kapitalizmin geçerli olduğu piyasada önemsiz bir yere sahipken, önemi rekabet yapısının tam ol-

madığı kapitalizm türünün geçerli olduğu piyasada ise artmaktadır. Yenilikler ise sadece yeni firmalar tarafından ortaya çıkarılabilmekte eski firmalar ise yenilik yapmamaktadır.

3.1.Devrelerdeki Girişimci Yeteneği ve Canlanma

Bu itici güce içsel uyum süreci de söz konusudur. Yenilik faaliyetlerinin uyarıcı etkisiyle ekonomik sistem denge civarından uzaklaşır fakat dengeden uzaklaştığı gibi daha güçlü olarak dengeye döner. Aşağı doğru yeniden ayarlama ekonomide fazlalığa sahip gibidir. Tekrar ekonomi dengeye, yukarıya doğru yönelir. Bu uyumlanma ve ayarlanma süreci yeniliklerin tekrar tekrar oluşması için uygun bir ortam sunar. Dolayısıyla Schumpeter'in teorisi temel olarak, dinamik ekonominin kendi doğasından kaynaklanan içsel bir süreci tanımlar. Schumpeter Juglar'ı izler ve bunalımın tek nedeninin canlanma olduğunu söyler. Böylece bunalım canlanmadan sapmaya ekonomik sistemin reaksiyonundan daha fazlası değildir. Yenilikler sisteme sapmalar getirir ve bu sapmalar cari olarak ve yavaşça emilemez. Bunlar büyüktür, varolan sistemi rotasından saptırır ve sık sık ayırıcı ve sancılı bir uyum sürecini zorlar. Canlanma ise orantısız, sürekli olmayan bir şekilde ve uyumsuz bir şekilde gelişir. Bunalım canlanma döneminin getirdiği değişik koşullara uyum sürecidir. Denge için mücadele edilen süreçte tüm ekonomik sistemde başarılı canlanmada bunalımın ekonomik doğası vardır. Schumpeter görece istikrar döneminin dalga benzeri hareketin bir parçası olduğunu düşünür.

Yukarı doğru harekette yenilikler, uzun aşağı doğru harekette ise yeniden ayarlama yapılır. (Hansen, 1951: 130-131)

Kuznets'e göre kümelenme teorisi girişimci yeteneği devrelerinin varlığına bağlıdır. Bu teoriye göre yetenek bazı dönemlerde çok az iken hatta yokken, diğer bazı dönemlerde ise mevcuttur. Dolayısıyla girişimci yeteneklerinin zaman içinde sürekli olmadığı varsayımı yapılmadıkça, kümelenme fenomeni açıklanamaz. Girişimciyi insanüstü yeteneklere sahip olarak düşündüğümüzde ise Schumpeter'in modelinde yapılamayan pek çok şeyin neden yapılamadığını açıklayamayız. Bununla birlikte yeteneğin insanlar arasında eşitsiz dağılımının ekonomik değişim mekanizması üzerinde etkisi vardır. Girişimcilerden başarılı ve başarısız olanlar ile birlikte yenilik ve canlanmanın sürekli oluşması mümkün olur. (Hansen, 1951: 130-131) İlk başarının ardından alana girmek daha kolay hale gelir. Bununla birlikte alan açılmadan önce kar olanakları açıkça görülebilirken, açıldıktan sonra şüpheli hale gelmiştir. Bankerler ise henüz bilinmeyen alanlara göre daha çok bilinen alanlara kredi vermek isterler. Böylece yeniliklerin neden denge döneminde yoğunlaştığı açıklanabilmektedir. Bu doğrultuda aynı tür bir fenomenin iki safhalı devrenin diğer kısımlarında neden ortaya çıkmıyacağı ise açıktır. Schumpeter'e göre kümelenme başarısız olma riskinin değişmiş olmasının sonucudur. Dolayısıyla başarısız olma riskinin azaldığı denge civarında zamanla şekillenen buluş ve yeni organizasyon planı yada girişimci ustalığı ile yenilikler ortaya çıkar. Yenilik oranının şiddetlenmesi ise ekonomiyi dengesizliğe sürükler ve başarısızlık riskini artırır. Kuznets'e göre yenilik

kümelerinin ardında buluş kümeleri vardır. Hansen ise önemli yeni endüstrilerin ortaya çıkışının süreklilik arzemediğini belirtmekte teknolojik değişmelerin ekonomik dalgalanmalara bağlı olmayan önceden öngörülemeyen özelliğine dikkat çekmektedir.

Rothbarth'a göre yenilik süreci sistem denge civarında olduğu ve sonuç olarak burada başarısızlık riski küçük olduğu için başlar. Genişleme döneminde ise başarısızlık riski arttığından ekonomik sistem üzerinde yeniliklerin etkisinin şiddeti azalır. Bununla birlikte her halükarda yenilik ortaya koyma riskli bir faaliyettir ve sadece beklenen karlar normal karları aştığında yüklenilecektir. (Clemence ve Doody, 1950: 51-57)

4. Yenilik ve Rekabetin Doğası

Tamamen rekabetçi ekonomik yapıya göre, yeni ürün üretmek üzere firma kuran girişimci zaman içinde monopol durumunun avantajlarını kullanmak ister. Böylece mevcut firmalar yenilikçi firmalarla rekabet etmek zorunda kalırlar.

Eski firmalar maliyet eğrisini aşağı doğru kaydıran yeniliklere tepki gösterirler. Böylece kurulu firmalar sadece mevcut ürünlerle değil yeni ürünleri kapsayan değişik ürünler ve süreçle de rekabet eder. Bu durumda sadece yenilikçi yeni firmalar ve tepki gösteren eski firmalar söz konusu olmaz fakat tüm firmalar yenilikler yoluyla rekabet eder ve bazıları başarılı olurken diğerleri olamaz. Dolayısıyla sadece eski firmalarla rekabet eden yenilikçi firmalar değil aynı zamanda daha az etkin çalışan yenilikçilerle rekabet eden ve daha etkin çalışan yenilikçilerde söz konusudur. Yenilikçi firma yeni firmayla ya da bu kapasitenin daha azıyla süreçte yer alır. (Solo, 1951: 421-426)

Schumpeter'in yeni bölgenin bir yenilik olduğu şeklindeki görüşüne Hansen'de katılmaktadır. Ona göre yeni bölge yenilik kavramını içermektedir ve teknoloji ile nüfus artışının uyarılmasının, faktörlere atfedilebilir yatırım olanakları üzerinde kati bir rolü vardır. Yeniliklerin yatırım olanakları üzerinde geliştirici etkisi vardır. (Schumpeter, 1939: 269-285) Büyüme yenilikler tarafından uyarılmaktadır. Demiryolları, demir, çelik, makinalaşma, modern tekstil endüstrisinin ortaya çıkışı ve finansal kurum türleri bu dönemin yenilikleridirler. Elektriğin ise toplumsal yapıyı dönüştürücü bir etkisi olmuştur. (Clemence ve Doody, 1950: 58-69)

5. Schumpeter'in Modelinin Kısa Özeti

Yenilik eski ortalama maliyet eğrisinin altında olan yeni ortalama maliyet fonksiyonunun oluşmasından sorumludur. Böylece yenilik maliyet eğrisini aşağı doğru itici etkiye sahiptir. Schumpeter'in üç temel varsayımı olan yeni adamların (girişimciler) ortaya çıkması, yeni firmaların kurulması ve yeni tesislere yatırım süreci zaman alacaktır ve yeni kapasiteler kurulmadan önce bir hazırlık dönemi söz konusudur. Girişimcinin ihtiyacı olan sermaye banka sistemi tarafından, yatırım planları için sağlanır. (Brouwer, 1991: 22) Schumpeter'e göre sadece banka sistemi potansiyel yeniliklere kredi sağlar ve girişimcinin finansman ihtiyacını giderir.

Kredi başvurusunda girişimcinin ortaya koyduğu tek şey ise yeniliktir. Yenilik için kredi ister. (Schumpeter, 1939: 102) Bununla birlikte bankaların kredi vermesi dolaşımdaki para miktarını artırır, bu ise enflasyona neden olur. (Schumpeter, 1939: 102) Girişimcinin yatırım planları için gereken işgücü diğer alanlardan karşılanır, bu ise ücretlerin yükselmesini sağlar. Faiz oranları yükselir yada pozitif faiz oranları ortaya çıkar. Yeni firmalar henüz ürünlerini satmaya hazır olmadıklarından hazırlık döneminde reel üretim artmaz. (Brouwer, 1991: 22)

Hazırlık dönemi sona erdiğinde ise yenilikler sosyal ürün içindeki en önemli (ya da en etkin) unsur haline gelir. Sonuç olarak ilk girişimcinin tesisi çalışmaya devam ettikçe üretkenlik artmaktadır. Yenilikler sonucunda ortaya çıkan çıktı yenilikçi firmanın ürünü olarak sınırlanır.

Endüstriler üzerinde en büyük etkiye sahip olan yenilikler, diğer endüstrileride harekete geçirecektir. Bir zaman sonra ise etkinlikteki artışa bağlı olarak yenilikler tarafından yaratılan, yeni ekonomik safha nedeniyle yeni üretim fonksiyonu, iş çabalarının kabul edilen bir parçası haline gelir ve olumlu etki olumsuz etkiden fazladır. Böylece yenilikler öncelikle ekonomiyi denge noktasından uzaklaştırır ve ardından toplam gelirlerdeki artışla birlikte yeni dengeyi yaratır. (Brouwer, 1991: 23) Canlanma sürecin ilk kısmı ve durgunlukta ikinci kısmıdır. Girişimci harcamaları zaman boyunca artar çünkü firmalar hazırlık dönemini farklı zaman noktalarında tamamlarlar. Schumpeter'in saf modelinde son taklitçi hazırlık dönemini tamamladığında canlanma dönemi sona erecektir. Durgunluk ise tezat teşkil edecek şekilde borç geri ödemeleri ve daralma dönemidir. Böylece durgunluk döneminde yatırım harcamaları düşer ve hatta negatif hale gelir. Hem karlar hem de faiz ödemeleri yenilik nedeniyle ortaya çıkar. Schumpeter canlanma döneminde istihdamdaki değişmeler hakkında bazı hipotezler ortaya koymuştur. Veri işgücü sayısı için, istihdam canlanmada artar ve durgunlukta azalır. Eğer dengede tam istihdam varsayımını dışarıda bırakırsak, canlanma döneminde daha geniş istihdam artışını ve durgunlukta da istihdamın normal düzeyinin yukarısında bir düzeyde kalmasını bekleyebiliriz. Canlanma dönemi hala geniş olarak eski alışılmış yöntemleri kullanan firmaların hakimiyetindedir ve yenilikçilerin (ve erken taklitçilerin) fazla karları çoğalır. (Brouwer, 1991: 23) Bir zaman sonra canlanma döneminin sonuna gelinir. Schumpeter'e göre bu ise iyileşmenin (yukarı doğru hareket) sonuna geldiğini ve kötüleşmenin (aşağı doğru hareket) başladığını gösterir. Canlanma sırasında kredideki genişlemenin sonucunda genel fiyat düzeyi yükselir. Dönüm noktasıyla birlikte artık daha fazla kredi verilmez, enflasyon gücü yitirmeye başlar ve fiyatlar düşmeye başlayacaktır. (Brouwer, 1991: 23) Durgunluk yeni bir denge noktasına doğru hareketi başlatır. Schumpeter'in saf ekonomik gelişme modelinde durgunluk sırasında borç geri ödemelerinden dolayı net yatırımlar negatiftir. Durgunluk iki safhalı devrenin düşen fiyatlar ve daralan nominal harcamalarla karakterize edilen kötüleşme (down ward) kısmını temsil eder. (Brouwer, 1991: 23) Durgunluk nominal daralma ile ayrılırken, canlanma ise harcamalardaki genişleme ile ayrılır. Canlanma yeniliklerin elde edilmesiyle üretkenlik artışlarıyla değil yatırım harcamaları tarafından sürdürülür.

(Brouwer, 1991: 23) Sonraki etkiler, yenilik yatırımlarının uyarıcı etkileri sona erdiğinde ve net yatırımlar negatif hale geldiğinde hakim hale gelir. (Brouwer, 1991: 23) Eski firmalar canlanma sırasında hala başarılıdır ve yaratıcı yıkım sonucunda durgunlukta sadece ortadan yok olurlar. (Brouwer, 1991: 24-25)

5.1. İkinci Yaklaşım

Schumpeter'in ihtimamlı evrim modeli canlanma, durgunluk, bunalım, yeniden canlanma ve canlanma olmak üzere dört safhadan oluşmaktadır. Yukarıdaki kısmında açıkladığımız birinci yaklaşımda durgunluk safhası sadece nominal daralma dönemini içermekte, reel üretimde düşmenin olduğu derin bunalım dönemini içermemektedir. Bunalım ve yeniden canlanma dönemleri, canlanmada iş adamlarına verilen kredilerle firmaların başarı sağlayamaması ve krediyi geri ödeyememesi, tüketici kredileri gibi üretken olmayan amaçlar için verilen kredilerin canlanmayı genişletmesi fakat durgunluğu şiddetlendirmesi, canlanmada yükselen fiyatların gelecekte de yükselebileceği konusundaki belirsizlik ve mevcut üretim hattının genişletilmesi için olduğu gibi girişim amaçları dışında kredi verilmesi nedenleriyle söz konusu olur. (Brouwer, 1991: 26) Tüm bu faktörler fiyatları tek başına girişimci riskini gösterir şekilde canlanma safhasındakinin oldukça altına düşürür. Daha çok firma bertaraf edilir ve deflasyon süreci hız kazanarak ekonomiyi dengeden uzaklaştırır, bu noktanın altına düşürür. (Brouwer, 1991: 27)

Schumpeter'e göre yanlış algılanan riskler ya da tüketim amaçları nedeniyle oluşan bireysel hataların sonucunda bunalım oluşur. Bununla birlikte bu hatalar ve yanlış hesaplar tüm sistemi tehdit edecek kadar büyük değildir diyen Schumpeter, iyimserlik yada kötümserlik halinin bunalıma yol açamayacağını belirtir. (Brouwer, 1991: 28) Bununla birlikte devre ya da dalga mevcut iş koşullarının objektif özellikleri tarafından üretilir. Bu doğrultuda Schumpeter 1930'ların psikolojik kriz teorisini de aynı şekilde eleştirir. Ancak teorik çerçevesinde bazı psikolojik unsurların varlığını inkar etmez. Bir imparatorluk inşa eden girişimcinin psikolojisi önemlidir ve taklitçi farklı bir psikolojik ortam yaratır. Schumpeter'e göre bunalımı yaratan iş alemi ve kamunun canlanma döneminin aksi yönde, tesadüfen ortaya çıkan, ters hareketidir. Bunalım tesadüfen ortaya çıktığından hükümet müdahaleleri sistemin eski rotasına girmesine yardım edebilecektir.

Bunalımda fiyatlar düşerken, yeniden canlanmayla tekrar yükselmeye başlar. Canlanmada nominal üretim artarken, reel üretimde ufak bir artış görülür. Firma sayısı artar, karlar artar, ama artan karlar ile birlikte üretimden pay alan sayısı da artar. Durgunlukta reel üretimdeki artışa karşın nominal değerler küçülür. Yaratıcı yıkım sonucunda firma sayısı azalır. Bunalımda fiyatlar düşmeye devam eder ve reel üretim serileri de azalır. Yeniden canlanmada nominal ve reel seriler tekrar artmaya başlayacaktır. Durgunluk ve bunalım iktisadi devrenin negatif (olumsuz), canlanma ve yeniden canlanma ise pozitif (olumlu) safhalarıdır. (Brouwer, 1991: 29) Yeniden canlanma ve canlanmanın her ikisinde de fiyatların artış göstermesi beklenir ve ye-

niden canlanmadan canlanmaya geçildiğinde yeni devre ortaya çıkar. (Brouwer, 1991: 29)

5.2. Üçüncü Yaklaşım ve Pek Çok Eş Anlı Devre

Schumpeter yeniliklerin farklı şiddet ve sürelerde olduğu pek çok devreyi açıklar. Böylece Kondratieff devreleri temel yeniliklerden kaynaklanırken, Juglar devreleri daha az keskin yeniliklerden meydana gelir ve Kitchen devreleri ise yeniliklerin süresine göre çok daha kısadır. (Schumpeter, 1939: 171; Brouwer, 1991: 30) Schumpeter bunların sadece uyarlanabilir türde dalgalanmalar olduğunu düşünür. Schumpeter teorik çerçevesini güçlendirmek için iktisadi devreler literatürünü gözden geçirdikten sonra uzun dönem ekonomik zaman serileri analizini ortaya koymuştur.

6. Sonuç

Durağan durumdaki ekonomide gelişme olabilmesi için bir yeniliğin ortaya çıkması gerekmektedir. Böylece ekonomi gelişmeye başlamakta ama aynı zamanda dengede bozulmaktadır. Ekonomik gelişme ise sonsuz değildir. Gelişmenin hızını keserek durgunluğun oluşmasını sağlayan ise ilk yenilikçiyi diğerlerinin izlemesidir. İlk yenilikçi bir çok sosyal ve kurumsal engelle mücadele ederek yeniliği bir kez ortaya koyunca, aynı alan yenilerinin ortaya çıkması için çok daha müsait hale gelmeye başlamaktadır. Gerçekte ilk yenilikçiyi yenileri ve hatta taklitçileri izlemektedir. Başlangıçta o alanda tek başına olan yenilikçi tekel karlarını da almaktadır. Alana yenilerinin gelmesi ise karın paylaşılması olgusunu beraberinde getirmekte, böylece her yeni gelenle daha düşük karlara razı olunmaktadır. Karlardaki düşmeyle birde yeniliklerin ortaya konulabilmesi için alınan kredilerin geri ödemelerinin başlaması olgusu eklenince yatırımlar azalmakta ve canlanma dönemi yerini durgunluğa bırakmaktadır. Böylece ekonomik gelişmenin yeniden canlanma başlayana kadar sonuna gelmiş olmaktadır. Durgunluk döneminin bunalıma dönüşmesi için herhangi bir ekonomik neden bulunmamaktadır. Zira tamamen psikolojik nedenlerle bunalım evresine geçilmektedir. Bunalım evresinden yani durağan durumdan tekrar çıkış için yine aynı sürecin başlaması gerekecektir. Yine bir yenilik ortaya çıkacak ve ekonomik gelişmeden sorumlu olacaktır. Schumpeter’de ekonomi evrimci bir karaktere sahiptir ve ekonomide dengesizliğin ortaya çıkışı sadece yeniliğe bağlıdır. Ekonomide iç içe geçmiş pek çok devre bulunmaktadır. En üste kondratieff devresi ve onun içinde de Juglar ve Kitchen devreleri söz konusudur. 1787-1938 arası dönem için üç adet Kondratieff devresi ortaya çıkarmış ve bunun içinde yer alan Juglar ve Kitchen devrelerini tespit etmiştir. Schumpeter’in en çok eleştirildiği nokta ise ortaya çıkardığı devresel hareket ile istatistiki verilerin yeterince uyumlu olmamasıdır.

Yeniliği ortaya çıkaran ise özel niteliklere sahip olan girişimcidir. Gerçekten girişimci sırası geldiğinde toplumsal değerlere dahi karşı çıkabilmekte, meydan okuyabilmekte ve başarısız olma riskinide göze alarak cesurca borçlanmakta ve yenilikleri hayata geçirmektedir. Bununla birlikte Schumpeter’in bu analizinde kapita-

lizmin geçmişle olan tarihsel Bağları koparılmış, sermaye birikiminin rolü ve tek başına ekonomik gelişme üzerindeki etkileri dışlanmış görünmektedir. Oysa sermaye birikimi yeniliklerin ortaya çıkmasını sağlayabilmekte, bu ise ekonomik gelişmeye neden olmaktadır. Yine yeniliklerin firmanın araştırma-geliştirme faaliyetleri ile geliştirilerek üretim sürecinin olağan bir parçası haline gelmesi olgusu ise Schumpeter'in analizinde yer bulmamıştır.

Schumpeter bütün eksikliklerine ve hatalarına karşın yeniliklerin ekonomik gelişme üzerindeki rolünü ortaya çıkarması açısından çalışmaları ekonomi yazınında çok önemli bir yer bulmuştur ve sadece bu yönü dahi onun çok büyük bir ekonomist olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmalarında kendi yaptığı çalışmaların tamamlanmadığını ve bu yönde çalışmaların sürdürülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu konudaki öngörüsü de doğru çıkmış görünmektedir. Zira Neo Schumpeterian düşünürlerin ve evrim iktisadının varlığı bunu kanıtlar gözükmektedir. Bu alandaki çalışmalar sürmekte ve ekonominin etkin düşün okulları halini alabilmektedir. Her büyük düşünür gibi Schumpeter'in haklılığı ya da haksızlığını da zaman gösterecektir. Her ne kadar iktisadın kıyıda köşede kalmış bir alanı gibi gözükse de iktisadi analizde yeni bir pencere açmıştır. Bizde yaptığımız bu kısa çalışmanın ilerletilmesi, Schumpeter üzerine daha kapsamlı nice araştırmalar yapılmasını dileriz.

Kaynaklar

BLAUG, M., (1963), "Survey of Theory of Process Innovations", *Economica*, New Series, Volume 30, Issue 117,

BROUWER, Maria, (1991), Schumpeterian Puzzles, The University of Michigan Press,

CLEMENCE, Richard V. ve Francis S. DOODY, (1950), The Schumpeterian System, Addison – Wessley Press Inc, United States of America,

DEMİR, Ömer, (1995), "Joseph A. Schumpeter : Hayatı, Eserler ve Katkıları", *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 50,

GARVY, George, (1943), "Kondratieff Theory of Long Cycles", *The Review of Economic Statistics*, Volume 25, Issue 4,

HANSEN, Alvin H., (1951), "Schumpeter's Contribution to Business Cycle Theory", *The Review of Economics and Statistics*, Volume 33, Number 2,

HANSEN, Alvin H., Francis M. BODY, John K. LANGUM, (1936), "Recent Trends in Business Cycle Literature", *The Review of Economic Statistics*, Volume 18, Number 2,

SOLO, Carolyn Shaw, (1951), "Innovation in the Capitalist Process : A Critique of the Schumpeterian Theory", *Quarterly Journal of Economics*, Volume 65, Number 3,

SCHUMPETER, Joseph A., (1961), *The Theory of Economic Development*, Harvard University Press, Seventh Printing, Cambridge, Massachusetts,

SCHUMPETER, Joseph A., (1939), *Business Cycles*, McGraw Hill Book Company Inc., United States of America,

SWEDBERG, Richard, (1991), *Joseph A. Schumpeter His Life and Work*, Polity Press, UK,

SWEEZY, Paul M., (1943), "Professor Schumpeter's Theory of Innovation", *The Review of Economic Statistics*, Volume 25, Number 1,